

Long Live Research Data: Národní konference EOSC CZ 2025 přinesla do Ostravy nejnovější témata v oblasti správy a sdílení vědeckých dat

12.12.2025 - | Masarykova univerzita

V Ostravě se uskutečnil další ročník Národní konference EOSC CZ s podtitulem Long Live Research Data. Dvoudenní setkání propojilo více než 100 odborníků z univerzit, výzkumných organizací, datových center, knihoven, grantových agentur i státních institucí. Program nabídl plenární přednášky, panelové diskuse i praktické workshopy zaměřené na aktuální výzvy v oblasti správy, sdílení a opětovného využívání vědeckých dat. Akci organizoval tým EOSC CZ tvořený zástupci z Ústavu výpočetní techniky Masarykovy univerzity, IT4Innovation (VŠB-TUO) a CESNET.

Úvodní slovo pronesl Tomáš Kozubek z IT4Innovations při VŠB – Technické univerzitě Ostrava, který účastníky přivítal a představil nové služby a infrastrukturu národního superpočítačového centra.

Od správy dat po rozvoj dovedností

První den konference byl věnován třem hlavním tematickým okruhům – Nástroje pro správu dat, Příběhy (opětovného) využití dat a Rozvoj datových dovedností. Úvodní prezentaci s názvem Research Data in the Czech Republic přednesl Matej Antol, hlavní manažer IPs EOSC-CZ, který shrnul aktuální stav a rozvojové směry správy výzkumných dat v České republice.

Tools for Data Management

Hlavní přednášku zahájil Petr Knoth (The Open University, UK), který zdůraznil roli institucí při správě vědeckých výstupů: „*Instituce by měly převzít odpovědnost za správu a uchování výsledků výzkumu, které vznikají díky jejich akademikům. Zároveň by měly alespoň metadata těchto výstupů zpřístupnit veřejnosti ve strojově čitelné podobě prostřednictvím svých repozitářů. Tím lze zajistit dlouhodobou otevřenost a FAIR přístup k výzkumným datům a zároveň udržet otevřený vědecký ekosystém decentralizovaný a odolný vůči monopolům třetích stran,*“ uvedl Knoth.

Navazující příspěvky představily konkrétní řešení z českých výzkumných organizací. Petra Černohlávková (Národní technická knihovna) upozornila na zásadní význam perzistentních identifikátorů (PID): „*Bez PID a přidružených metadat se ztrácí dohledatelnost a viditelnost výzkumu. Je to drobný, ale klíčový krok k férovému a efektivnímu sdílení výzkumných dat,*“ shrnula.

Jan Fousek z CEITEC MU přiblížil budování multimodálních repozitářů pro obrazová a fyziologická data, Antonín Fejfar (Fyzikální ústav AV ČR) se věnoval platformě OneData a Illyria Brejchová (ÚVT MU) popsala zkušenosti s integrací repozitářů do uživatelských systémů.

Stories of Data (Re-)Use

Ve druhém tematickém bloku se Martin Komenda (ÚZIS ČR) zaměřil na příběhy dat z Národního zdravotnického informačního systému, formáty jejich sdílení a společenský dopad: „*Data jsou příběhy o zdraví společnosti. Jejich zodpovědné sdílení a správná interpretace umožňují lépe chápat*

veřejné zdraví, podporují orientaci v celém zdravotním systému a zvyšují důvěru ve vědu a výzkum.“

Panel následně představil příklady opětovného využití dat napříč obory – od biomedicíny až po informatiku. Jaroslav Olša (LF MU) ukázal možnosti sdílení dat z RNA sekvenování, Monika Čechová (FI MU) sdílela zkušenosti z informatiky a Marek Cebecauer (ÚFCH JH AV ČR) představil automatizované nástroje pro zrychlení datového sdílení.

Advancing Data Skills

Závěrečný odborný blok otevřel Ladislav Křišťoufek, prorektor Univerzity Karlovy pro výzkum. Ve své přednášce *Data Matters – and Data Matter* hovořil o proměně výzkumného prostředí a potřebě nových kompetencí: *„Dnešní výzkum vyžaduje nejen data, ale i schopnost s nimi pracovat – v týmu, napříč disciplínami a s respektem k principům reprodukovatelnosti. Ne každý musí umět všechno, ale každý musí chápat, že výzkum je týmová činnost,“* upozornil Ladislav Křišťoufek.

V navazujících příspěvcích zazněly zkušenosti s výukou a certifikací data stewardek a stewardů z univerzit ve Vídni a Praze. Michael Feichtinger (University of Vienna) a Jan Dvořák (FF UK) představili nové vzdělávací programy zaměřené na rozvoj kompetencí v oblasti správy výzkumných dat. Jan Vališ (Národní technická knihovna) ve svém příspěvku ukázal, jak lze systematicky posilovat dovednosti v oblasti výzkumných dat a otevřené vědy. Georgia Koutentaki (FIT ČVUT) pak upozornila na roli data stewardek a stewardů v akademickém vzdělávání.

Diskuse o dovednostech i generacích výzkumníků

V panelové diskusi, kterou moderoval Matej Antol, účastníci rozpoutali debatu o tom, že úspěšná správa výzkumných dat vyžaduje nejen nové nástroje, ale především změnu přístupu samotných výzkumníků. *„Mnoho problémů v práci s daty pramení z toho, že výzkumníci často ani přesně nevědí, s jakými daty pracují. Základem je naučit se data chápat a popisovat,“* zaznělo během diskuse.

Panelisté se také shodli, že technické nástroje samy o sobě nestačí. Budoucnost výzkumné práce podle nich stojí na systematickém myšlení, precizní dokumentaci a otevřené komunikaci. Právě data stewardky a stewardi podle diskutujících ukazují, že úspěch v této oblasti nestojí jen na technických znalostech, ale především na měkkých dovednostech – umění komunikace, empatii a schopnosti naslouchat.

Závěr panelu se nesl ve znamení apelu na institucionální podporu. *„Data stewardky a stewardi mohou nabízet pomoc, ale pokud instituce sama neprojeví závazek a nenastaví vhodné prostředí, zůstane jejich práce bez efektu,“* shrnula Georgia Koutentaki.

Praktické workshopy a poster session

Druhý den konference patřil praktickým workshopům. Účastníci v sekci Young Researchers se zaměřili na FAIR principy, práci s metadaty a využívání služeb národní datové infrastruktury. Paralelně probíhal blok Repo Builders, který se věnoval budování repozitářů, právním a licenčním otázkám a praktickému využití nástrojů jako Dataspecer či Persistent Identifiers (PID).

V rámci Poster Session odborná porota ocenila tři nejlepší projekty. Hlavní cenu za nejlepší poster získal poster č. 8 autorů Radovana Tomášika, Ivana Mahúta a Simony Menšíkové s názvem Privacy-Preserving Data Quality Assessment for Federated Health Data Networks. Vítězný příspěvek zaujal inovativním přístupem k hodnocení kvality zdravotnických dat v decentralizovaných datových sítích při zachování ochrany soukromí.

Závěr

Národní konference EOSC CZ 2025 potvrdila rostoucí význam otevřené vědy a důraz na kvalitu práce s daty v českém výzkumném prostředí. *„Správa a sdílení dat už nejsou okrajovým tématem. Jsou základem důvěryhodného a efektivního výzkumu,”* zaznělo v závěrečném shrnutí.

O EOSC CZ

European Open Science Cloud (EOSC) je evropská iniciativa, která se zaměřuje na rozvoj infrastruktury podporující otevřenou vědu v oblasti správy výzkumných dat. V rámci této širší evropské snahy vznikl na národní úrovni projekt IPs EOSC-CZ. Ten zodpovídá za implementaci této iniciativy v České republice. Hlavním cílem iniciativy EOSC CZ je vytvořit národní verzi této evropské iniciativy a podporovat osvědčené postupy ve správě výzkumných dat napříč různými vědeckými komunitami. Hlavním záměrem iniciativy EOSC CZ je vytvoření Národní datové infrastruktury (NDI), což je budoucí platforma pro sdílení, správu a přístup k datům pro výzkumné účely. NDI má podporovat nejen vědecké aktivity, ale i multidisciplinární výzkum, zahrnující širokou škálu vědních oborů a disciplín. Zapojení do podpory iniciativy EOSC v České republice je otevřené každému prostřednictvím dvanácti pracovních skupin EOSC CZ.

<https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/long-live-research-data-narodni-konference-eosc-cz-2025-prinesla-do-ostravy-nejnovejsi-temata-v-oblasti-spravy-a-sdileni-vedeckych-dat>